

УДК 930.1(477)

Я.О. Потапенко

**ГНОСЕОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ “ТІЛО” ТА “ТІЛЕСНІСТЬ” У СУЧАСНОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ ІСТОРІОГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Досліджено особливості залучення соматичної та психосоматичної проблематики до сучасного українського історіографічного дискурсу. Особливу увагу приділено методологічним новаціям, пов'язаним із психоісторією та гендерними студіями.

Ключові слова: тіло, тілесність, історіографія, дискурс, гендерні студії, концепція

Постановка проблеми

У сучасній ситуації формування нової методологічної парадигми пізнання в історичній науці ідеалом науковості, за словами І. Колесник, стає полідисциплінарність, інтелектуальна гнучкість та відкритість до нового. У процесі “культурологізації” історіографії, котра в умовах інтенсивної інтеграції культурологічного дискурсу до усталених схем і моделей нарації, схоже, переживає трансформацію в “нову культурно-інтелектуальну історію” чи “стильну інтелектуальну історію” [1, 37–39], захоплену варіативною грою інтерпретацій, – дедалі більшого резонансу набуває заклик американського дослідника А. Лавджоя запроваджувати до практик історієписання “філософську семантику”: аналіз ключових концептів, слів і виразів, характерних для того чи іншого історичного періоду (що уможливають домінування певних ідей та концепцій) [2, 91].

Із огляду на подібні умовиводи, засадничо зорієнтовані на широку міждисциплінарну взаємодію й методологічний плюралізм, цілком обґрунтованим вважається посилення уваги до історії концептів, історії метафор та історії ідей, що “відпочувалися” від осьового стовбура історіографії. Вплив “лінгвістичного повороту”, культурної антропології та компаративного літературознавства призвів до доволі суттєвого розширення проблематики історіографічних студій на Заході, в яких центральне місце відводиться дослідженню “дискурсивних практик” істориків [1, 103].

Мета

У вищезначеному контексті актуальність задекларованої проблематики видається цілком обґрунтованою, як і мета статті – проаналізувати базові й другорядні сенси концептів “тіло” й “тілесність”, що активно використовуються як дієвий методологічний інструментарій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Осмилення-розмежування понять “тіло” й “тілесність” у сенсі філософсько-культурологічному реалізували у своїх працях В. Розін, І. Биховська, М. Колесник, М. Епштейн, Д. Міхель, Г. Тульчінській, М. Можейко, О. Гомілко, В. Косяк, С. Денісов, Л. Жаров, П. Тіщенко, В. Круткін, В. Подорога, Ю. Мірошніков, В. Розін, Г. Валенса, Є. Газарова. Проте аналіз вказаних концептів у сенсі історіографічному поки-що зроблений не був.

Виклад основного матеріалу

Л. Жаров визначає онтологічний аспект тілесності як “субстратність та субстанціональність людського тіла, як наслідок саморозвитку природної основи людського тіла” [3, 64]. Фізичне тіло в людини одне, проте тілесність, навпаки, багатоманітна й полісемантична, – міркує М. Колесник, для якого вона одночасно і форма, і спосіб культурної

діяльності людини в контексті тіла як онтологічного феномену (“Тілесність – це реалізація культури в тілі”, оскільки тіло – це “певне місце у просторі, самостійна цілісна частина простору, отже, воно займає місце в просторі культури”) [4, 23]. У своїх міркуваннях російський дослідник відштовхується від доволі цікавої, хоча й не дуже характерної для фахового історика тези Ж. Ле Гоффа: “Місце у просторі – головне місце зустрічі людини біологічної та людини суспільної. Відповідно, простір є об’єктом вищою мірою цивілізованим, що змінюється залежно від суспільного устрою, культури та епохи; простір має свої орієнтири, ідеологію і шкалу цінностей” [4, 25].

Тілесність конструюється у процесі якісної еволюції від тіла, підлеглого природним законам, до тіла, здатного бути підпорядкованим “образам культури”. “Культура антропомірна, а людина культуророзмірна” (в російському оригіналі – “человек культуросообразен”) [4, 24]. Феномен тілесності уможливує використання концепту, з ним пов’язаного, в розрізі масштабної семантичної варіативності, для маркування таких лексем, як “тіло нації”, “тіло культури”, “колективне тіло”, “колоніальне тіло”, “гендерне тіло” тощо. Подібного стибу лексеми в політично орієнтованому контексті доволі часто набувають характеру ідеологічно заангажованих міфологем масової свідомості, сумнівних із наукового погляду.

Проблема семантичного розмежування концептів -тіло та -тілесність у сучасному соціогуманітарному дискурсі досьгодні лишається методологічно не вирішеною й не втрачає актуальності понад два десятиліття, протягом яких тривають евристичні й концептуальні дискусії в середовищі фахівців суміжних гуманітарних сфер: філософії, психології, культурології, інтелектуальної історії, соціології, психосемантики, антропології, етнології тощо. Н. Бугуєва зазначає, що труднощі з концептуалізацією тіла й тілесності у вимірі соціокультурному зумовлюються величезною варіативністю підходів до розуміння, потрактування й репрезентації соматичної проблематики у зв’язку з бурхливим розвитком тілесно орієнтованих соціальних практик. За словами І. Биховської, хоча термін “тілесність” не є інновацією, його, все ж, не можна віднести до усталених і загальноприйнятих понять: “Відсутність його в широкому науковому обігу й пов’язана з цим відсутність одноманітності його тлумачення веде його до необхідності уточнення кожного разу” [5, 107]. М. Можейко позиціонує категорію “тілесності” як поняття неklasичної філософії, котре запроваджене в контексті традиції, що “долає потрактування суб’єкта як трансцендентального і запроваджує в поле філософської проблематики... такі феномени як сексуальність, афект, перверсії, смерть і т.д.”.

Тілесність у культурі, на думку Д. Міхеля, – “те, що завжди виготовляється, та матеріальність, яка ніколи не буває вільна від форми, від формування і переробки, це текстура, в яку влітаються волокна культурних сенсів” [6, 8]. Найефективнішими стратегіями осмислення тілесності вчений вважає соціальні та культурні “політики тіла”.

Стрімка інтеграція категорії “тілесність” до когнітивного апарату сучасної соціогуманітаристики часто пояснюється впливом семіотики, дискурс-аналізу й культурної антропології, відомої на пострадянських теренах під іменем культурології. Дедалі частіше лунають твердження про те, що ретельний аналіз будь-якого політичного, суспільного чи економічного феноменів потребує розуміння як загально-цивілізаційного, так і конкретного соціокультурного контекстів, – осмислення яких, у свою чергу, передбачає належну орієнтацію в лінгвістично-понятійному контексті тієї чи іншої епохи, культури або нації. Теренс МакДональд та Ніколай Копосов стверджують, що в сучасних соціальних та гуманітарних науках спостерігається масштабний “поворот до історії” (в цьому, мовляв, – одна з найбільших характерних рис інтелектуального життя сучасності) [7, 10]. Вказані дослідники пов’язують цю особливість глобальним підйомом суспільно-історичної пам’яті в 1990-х рр., появою фундаментальних наукових розвідок, присвячених історичній пам’яті, “політикам пам’яті” та “історії пам’яті”.

Після розпаду “функціоналістських парадигм” осмислення логіки історичного процесу – марксизму й функціоналізму, – доводить Н. Копосов, історики вже не здатні створити схему історичної еволюції й пояснити її причини. Тому на зміну історії приходить пам’ять, осмислена в конструктивістському сенсі – як “продукт політичних маніпуляцій, державних ритуалів і культів, котрі транслуються в суспільну свідомість через систему освіти, літературу,

мистецтво, пресу... Така історія-пам'ять – форма сучасного переживання минулого – є сьогодні єдиним легітимним предметом історичних досліджень" [7, 12]. Подібне твердження, сформоване під відчутним впливом концепцій М. Фуко ("влади-знання"), Ф. Фукуями ("кінець історії"), Дж. Бела ("кінець політики"), Ж. Бодрієра ("символічний обмін", "тотальність симулякрів" і "банальні стратегії"), можливо, й не виглядає достатньо переконливим, проте виступає в ролі важливого репрезентативного маркера сучасної історичної свідомості. Міркування в дусі Гейдена Вайта (вчений не досліджує минуле, а "вигадує" його у мовній грі, детермінованій базовими тропами, що ними він послуговується, адже є, насправді, тільки "в'язнем мови") стимулюють актуалізацію тези: історики не можуть зрозуміти й пояснити події минулого – лише висловити версії щодо того, як уявлення про ці події формуються в інтелектуальній сфері і впливають на сучасність.

У контексті наведеної тези робиться висновок про те, що історія – це завжди й виключно історіографія, бо досліджувати можливо тільки "історичні наративи", "розповіді про минуле", але в жодному разі не "об'єктивне" минуле. У добу зростання ролі і впливу т.зв. "партикуляристських" ідентичностей (релігійних, етно-національних, субкультурних) та посилення конкурентності й конфліктності між ними, особливого сенсу і значущості набуває вивчення історіографічних аспектів інтелектуальних течій та напрямків, котрі стимулюють появу нових стратегій репрезентації і способів самоідентифікації на колективному й індивідуальному рівнях. Подібне завдання, у свою чергу, актуалізує потребу дослідження як когнітивних, так і психосоматичних особливостей практик означування "своїх" і "чужих", підстав само осягнення соціальної активності "власної" ідентичності, що їх практикують "уявлені спільноти" (концепт Б. Андерсона) у процесі "винайдення традиції" (теза Е. Гобсбаума). При цьому варто враховувати, що першопочатковим дорефлексивним рівнем людського сприйняття є саме тіло, яке безпосередньо впливає на формування образу –Я та –Іншого (як доводили М. Мерло-Понті, Ф. Ніцше, М. Фуко, Е. Гуссерль, Ж. Дельоз, Ж.-Л. Нансі, Ж. Бодрієр, Р. Гваттарі та ін.).

Найбільший внесок у справі ствердження онтологічної значущості тіла зробив французький мислитель М. Мерло-Понті, який головним своїм завданням в науці бачив подолання класичної дихотомії суб'єкта й об'єкта за допомогою розкриття "метафізичного змісту тілесності". Для вченого людське тіло було не природною сутністю, сукупністю потягів і рефлексів, але "живим тілом", "якорем нашого світу", метафізичною силою, здатною утримувати людину у світі (адже не свідомість вибудовує "картину світу", а, насамперед, "жива реальність людської присутності" детермінує специфіку світобачення). Людське –Я не має іншого способу зв'язку з середовищем, аніж бути тілесно присутнім у ньому – без врахування тілесності неможливе жодне пізнання. Тілу властива інтенціональність, воно є "стихією буття", яка "вміщує в себе все", перебуває поза об'єктом і поза суб'єктом. М. Мерло-Понті запровадив до наукового дискурсу концепт плоти як "першооснови світу", в якій сконцентрована "метафізична напруга" живого тіла й світу, котрі взаємно моделюють і корелюють одне одного [8, 98–106]. Отже, пізнання абсолютно зумовлене нашою тілесністю.

Тілесні практики (те, що в концепції С. Денісова кваліфіковане як "зовнішнє тіло") мали значний семантичний і аксіологічний вплив на дискурси, ті, в свою чергу, були середовищем формування нових ідей, які кардинальним чином впливали на суспільно-політичну атмосферу й соціокультурну ситуацію. З тілесними аспектами досить часто пов'язувалися практики "демонізації іншого" (ксенофобія, расизм, антисемітизм, гомофобія), котрі дедалі частіше стають об'єктом як репрезентативних академічних студій, так і нових міждисциплінарних та трансдисциплінарних синтетичних досліджень [9]. Стратегії потрактування "Іншого" як "Чужого" (зловорожого, чужорідного, небезпечного), як правило, формуються в інтелектуальному просторі текстів, котрі є безпосереднім об'єктом наукового інтересу історіографії. Щоправда, поширеною методологічною хибою історіографічного дослідження подібних текстів є екстраполяція висновків щодо окремих феноменів і розгляд окремих відомостей, представлених у писемних джерелах, як широко розповсюджених загальників (за С. Хуткою).

Доволі цікавим для історіографічного осмислення в цьому контексті може бути праця С. Гілмана "Тіло єврея" [10], де автор аналізує різноманітні уявлення про специфіку

соматичних особливостей представників єврейського етносу (“дискурси про євреїв”). Твердження про “тавро єврейства”, як доводить дослідник, притаманні не лише авторам-антисемітам, але й численним єврейським авторам – історикам, медикам, антропологам, котрі вивчали проблеми єврейської ідентичності та феномен т.зв. “єврейської ненависті до себе”, найяскравіше представлений у книзі О. Вейнінгера “Стать і характер” [11, 295].

В останні роки помітнішою стає інтеграція напрацювань інтелектуальної історії (історії ідей) та психоісторії до царини історіографії. У сфері психоісторії доволі ґрунтовно досліджують вплив травматичних тілесних станів на ментальні аспекти: як “колективна колоніальна травма” деформує і стигматизує “колективне тіло нації”; як демографічна катастрофа (Голодомор, Голокост) набуває характеру “інфотравми” й кардинально змінює усталену картину світу, модель самоідентифікації та характер самопредставлення нації на міжнародній арені; які відбуваються трансформації тіла правителя (політика) для ефективнішої реалізації влади, і які тілесні механізми контролю над підданими практикувалися (і продовжують практикуватися) в історичному процесі; як тілесні метафори сприяють оприявленню підсвідомих комплексів, бажань, перверзій, неврозів. Дедалі частіше аналізують у трансдисциплінарному ключі тілесно зорієнтовані моделі візуалізації колективних архетипів і ментальних матриць, семантична реконструкція й деконструкція тілесних кодів і “технік тіла”, “мова болю” людського тіла, “тілесний досвід” в мистецтві й науці, “робота над тілом” в ритуально-культових і духовно-релігійних практиках, тілесно мотивовані “змінені стани свідомості” (методика С. Гроффа), “пам’ять тіла” як найглибша і справжня пам’ять.

Традиція деконструкції західного стилю історіописання як ідеологічно зумовленого, імперіалістично налаштованого “культурного шовінізму”, котрий шляхом створення “метаоповідей” легітимізує панування західного капіталу в культурно-політичній свідомості інтелектуалів колоніальних, а пізніше постколоніальних країн, – значною мірою опиралася на розкодовування й деконструкцію лінгвістичних категорій, котрі стали ідеологемами-маркерами панівного дискурсу Заходу. Серед подібних категорій одне з провідних місць займали категорії, пов’язані з соматичною сферою: “природна / неприродна” тілесність, “тіло нормальне / ненормальне”, “красиве / потворне тіло”, “нормальна / девіантна сексуальність” тощо. Експлуатація подібних оцінювальних понять у академічному науковому дискурсі Заходу як об’єктивних і “правильних” критеріїв уможлиблювала сприятливе тло для процесу, що його Е. Доманська описувала так: “Всі інші історії (китайська, африканська тощо) неминуче стають варіантами метанаративу “Європейської історії” (адже спроби автентичного осмислення локальних історій виявляються змаргіналізованими “домінуючим знанням” через їх буцімто “наївний” і “ненауковий” характер)” [12, 116–118].

Успіху реалізації подібної стратегії культурного домінування, що дає суттєві політичні дивіденди, сприяє технологія, суть якої семантично деконструє М. Маєрчик: “Культура відбирає певний біологічний матеріал, порядкує ним на свій розсуд, надає йому потрібної їй логіки, структури, і тоді цей матеріал уже є продуктом культури. Так природа стає служкою в процесах легітимізації / оправдання чинних гендерних режимів (владних узаємин), а не причиною їх” [13, 22].

Як стверджує М. Маєрчик, у сфері сімейно-родинних відносин у ХІХ ст. чітко прочитуються різні форми гендерних влад, котрі реалізувалися й через примус, і завдяки “позитивним” (заохочувальним) модерним дискурсам, акцентованим на високоморальності й пафосній шанобливості [13, 23], – проте такою ж мірою владно мотивовані відносини й дискурси оприявлюються і в літературних творах (коли до їх аналізу застосувати методики постструктуралістської й деконструктивістської літературної критики), і в мемуарах, епістолярній спадщині, науково-історичних працях, текстах публіцистичного характеру, які традиційно складають сферу фахового зацікавлення історіографів. Доречно в цьому контексті згадати доволі контроверсійну книгу С. Павличко, присвячену Агатангелу Кримському й написану в міждисциплінарному ключі, де авторка аналізує націоналізм (політичні погляди й громадська діяльність), орієнталізм (ґрунтовний науково-історичний доробок видатного сходознавця) і сексуальність свого персонажа, торкається широкого кола соціальних, політичних, історичних і філософських проблем [14]. Дослідниця, завдяки психоаналітичній

методології й ретельному проникненню в потаємні глибини психіки й сексуальної чутливості відомого вченого, робить досить нетривіальну спробу осмислити не лише специфіку його художнього й наукового доробку, але і його оточення, соціально-політичну атмосферу, в якій жив А. Кримський – одна з найтрагічніших постатей української інтелектуальної історії. Особливий акцент С. Павличко робить на пошуки вченим власної політичної та сексуальної ідентичності, “дешифрувавши” його роман “Андрій Лаговський” за допомогою новітнього психоаналітичного інструментарію й віднаходження численних паралелей між сюжетом твору й реальними фактами з життя А. Кримського.

Як переконливо доводять О. Забужко, Т. Гундорова, В. Агеєва, С. Жеребкін, С. Павличко, І. Тарасенко, В. Погребна, представники українського народництва демонстрували страх і розгубленість перед феміністичною сміливістю, свободою письменниць молодого покоління. Опозицію між чоловічим і жіночим, феміністичним і патріархальним С. Павличко вважала ключовою в українському літературно-мистецькому дискурсі на зламі ХІХ–ХХ ст. (поряд із конфліктом двох художньо-світоглядних парадигм – народництвом і модернізмом). Історіографічне вивчення проблем жіноцтва в літературі, на думку Т. Орлової, унаочнює зіткнення традиційно-народницького і модерного підходів у суспільному житті України, патріархальний характер її культури та стійкість маскуліно-консервативних міфів стосовно жінок. Зміна гендерного сенсу соціокультурної парадигми вимагає семантичного розвінчування рудиментарних залишків “патріархальних народницьких міфів” – за подібних обставин важливою ознакою сучасного рівня розвитку соціогуманітаристики стає активізація гендерних студій, котрі наразі здобули масштаб і статус, що дозволяють робити серйозні історіографічні узагальнення [15].

Висновки

Отже, актуальним завданням сучасних історіографічних студій в Україні вважаємо активізацію виявлення й декодування присутніх в аналізованих текстах владних дискурсів, котрі діють і через погрози, тиск, заборони, приниження, і шляхом “спокус”, “м’якого” нав’язування бажаних ідентичностей. У ситуації “інформаційного тоталітаризму” мережевого суспільства як частини “Інтернет-галактики” (термін Е. Кастелса) стратегія інтелектуальної критики й семантичної деконструкції прихованих у текстах владних механізмів може надати додаткових імпульсів і нових методологічних стимулів історіографічним студіям в Україні, створенню спільного з політичною та інтелектуальною історією міждисциплінарного комплексного поля для досліджень, що стимулювали б підвищення інтересу до соціогуманітаристики з боку широкої громадськості та допомогли б осмислити й пояснити владні дискурси й маніпулятивно-політичні механізми, які функціонують в сучасній Україні.

Список використаної літератури

1. Колесник І. Культурно-інтелектуальна історія як дзеркало “Нової наукової революції” / Ірина Колесник // Ейдос. – Вип. 1. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2005. – С. 36–45.
2. Репіна Л. Інтелектуальна історія сьогодення: методи, проблеми, перспективи / Л. Репіна // Ейдос. – Вип. 1. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2005. – С. 89–106.
3. Жаров Л.В. Человеческая телесность: философский анализ / Л. Жаров. – Ростов-на-Дону, 1988. – 282 с.
4. Колесник М.В. Телоцентризм в эпоху массовой культуры / М. Колесник. – Омск: Изд-во АНО ВПО “Омский экономический институт”, 2010. – 136 с.
5. Быховская И.М. Номо somatikos: аксиология человеческого тела / И. Быховская. – Москва: Эдиториал УРСС, 2000. – 208 с.
6. Михель Д. Тело в западной культуре / Д. Михель. – Саратов, 2000. – 172 с.
7. Копосов Н. Исторический поворот в современной мысли: взгляд на “переломное время” из “переломного времени наоборот” / Н. Копосов // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. – Вип. 5. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2010/2011. – С. 10–27.
8. Гомілко О. Метафізика тілесності: Концепт тіла у філософському дискурсі / О. Гомілко. – К.: Наук. думка, 2001. – 340 с.
9. Демонізація іншого: антисемітизм, расизм і ксенофобія / Під ред. Роберта С. Вістріча. – Одеса, 2006.
10. Gilman S. The Jew’s Body. – New York: Rutledge, 1991. – 303 p.
11. Портер Р. Переосмислена історія тіла / Р. Портер // Нові перспективи історіописання / За ред. П. Берка. – К.: Ніка-Центр, 2004. – С. 285–317.
12. Доманська Е. Криза метанаративів (випадок постколоніальних студій) / Е. Доманська // Ейдос. – Вип. 1. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2005. – С. 107–121.

13. Маєрчик М. Жінка в замісі патріархальних традицій / М. Маєрчик // Критика. – 2011. – Число 7–8.
14. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: складний світ Агатагела Кримського / Соломія Павличко. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001. – 328 с.
15. Орлова Т.В. Постмодернізм українських письменниць і сучасні гендерні проблеми України: історіографічні нотатки / Т. Орлова // Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Vdakk/2010-2/27pdf.

Надійшла до редакції 10.11.2011

Затверджена до друку 20.01.2012

Анотація. *Ярослав Потапенко. Гносеологічні категорії “тело” і “телесність” в сучасному українському історіографічному дискурсі. Досліджено особливості привертання соматичної і психосоматичної проблематики до сучасного вітчизняного історіографічного дискурсу. Особливу увагу приділено методологічним новаціям, пов’язаним з психісторією і гендерними дослідженнями.*

Ключові слова: *тело, телесність, історіографія, дискурс, гендерні дослідження, концепція.*

Summary. *Yaroslav Potapenko. Gnoseological categories -body and -bodiness in modern Ukrainian historiographical discourse. The specific features of investigation the somatic and psychosomatic problems to the modern native historiographical discourse are explored. The special attention are given to methodological innovations, that refer to psychohistory and gender studies.*

Key words: *body, bodiness, historiography, discourse, gender studies, conception*

УДК 930.272(477):092

М.І. Маркевич

ДАВНЬОРУСЬКЕ ЛІТОПИСАННЯ В ІСТОРІОГРАФІЧНІЙ СПАДЩИНІ ДМИТРА БАГАЛІЯ

Статтю присвячено дослідженню давньоруського літописання в історіографічній спадщині Дмитра Багалія. Співставлено студії вченого над найдавнішими пам’ятками нашої писемності з історіографічними ідеями попередників і сучасних йому дослідників. Визначено місце Д. Багалія у розробці проблем пов’язаних з дослідженням давньоруських джерел.

Ключові слова: *Д. Багалій, історіографія, літописання*

Постановка проблеми

На сучасному етапі розвитку історичної науки важливого значення набувають дослідження інтелектуального доробку вчених, які стояли біля джерел української історіографічної традиції. І тут одне з чільних місць належить представникові школи Володимира Антоновича, видатному історикові та громадському діячеві Дмитру Багалію. Його історіографічна модель охоплює весь період українського історієписання. Утім, особливу увагу науковець звернув на літописну добу, слушно вважаючи її визначальною для еволюції історичної культури. Принагідно зазначимо, що такі дослідницькі акценти вченого були суголосні з тогочасними науковими тенденціями, адже наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. спостерігалася загальне пожвавлення та зростання наукового інтересу до проблем дослідження давньоруських джерел. Це пожвавлення було зумовлено новими на той час методологічними підходами, а головне, урахуванням культурно-історичного аспекту при вивченні історичних джерел – цим пам’яткам писемності надавали значення культурно-історичного факту. Сучасник Д. Багалія М. Грушевський з цього приводу зауважував, що “стара археографія трактувала літописи виключно як історичні джерела, що дають лише фактичний матеріал про події” [1, 487]. Осмислення ж літописознавства Д. Багалія дасть змогу не лише реконструювати малознану та важливу сторінку історичної науки, а й глибше зрозуміти провідні тенденції поступу наукового знання кінця ХІХ – першої третини ХХ ст.

Мета

Наша мета полягає в дослідженні давньоруського літописання в історіографічній спадщині історика.